

לשוננו לעם

עורכים: ע' איתן ומ' מדן

מתוך

כרך כט, תשל"ח

האקדמיה ללשון העברית
מוגן בזכויות יוצרים

מלים ומטבעות-לשון מתנגנים

(מתוך 'פרקי יותם' מאת ישעיהו אברך)

להלן מבחר צנוע של מלים ומטבעות-לשון מתוך "פרקי יותם" מאת ישעיה אברך¹. לדעתי, ראוי להביאם בשער בת־רבים על־שום החידוש וה"בראשית" הגלומים בהם, ואין אתה צריך להיות ברה־כי בלשון העברית כדי לחוש בנימי־נימך את יפעת הלשון, שעולה מבינות לשיטין באסופה זו.

הַנְדִיר — נעשה נדיר; כמו "האדים" וכו':
 "... ואילולא נמצא לי בו יתרון הַנְדִיר והולך ... " (ד'
 סדן, במבואי הפרקים עמ' 5).
 הַשְּׁבִיק — גרם ... שישבוק חיים (לכל חי):
 "... כאשר רופא אחד שלהם ניסה להשביק את חייו של
 סטלין ... " (עמ' 12).
 צָדָקִים — צָדָק בלשון רבים (כמו: חסד, חסדים):
 "אולי יבוא יום — וחייב לבוא יום — שמשטר זה עצמו,
 במחזוריות הצדקים שלו ... " (עמ' 17).
 פִּהְקָנִי — מרבה פיהוק:
 "זוהי לא זמרת יחיד של עורך פהקני אלא תוים לתזמורת"
 (עמ' 21).

1. הוצ' עם עובד, תשל"ח.

פזון — נמהר, קל־דעת:

"... הייתה זו טרחה פזונה ומיותרת..." (עמ' 85).

אֶסְתֵּר — שם של מטבע; בעקבות האמרה "אסתר א בלגינא קיש קיש קריא":

"כי אפילו אֶסְתֵּרִים של אמת, אם מטלטלים אותם

בלגין..." (עמ' 106).

אֶמְרָה — כלל האמידים (כמו: פהונה, קצונה, כמורה):

"חרב־האפירים של האמודה הישראלית החדשה" (עמ'

116).

יֶרֶחַ (את הדבש) — בילה את ירח־הדבש:

"... מה פתאום מי ירחים פאן את הדבש?" (עמ'

117).

גְּרוּל — שיחוק בגורלות:

"... של תחנות גירולים ואיסופים וממיינים

וזקיפים..." (עמ' 132).

מְשַׁבֵּר — הביא לכלל משבר (כמו: מְשַׁבֵּן, מְרַפֵּז):

"... הפלפלה מִקְתַּנֵּת את עצמה וממשרת את

עצמה..." (עמ' 147).

הַתְּנַסְעוּת — חיים של נסיעה:

"קצת פחות התנסעות ויותר התיישבות" (עמ' 147).

אֶזְל־הֶדַ — חסר־פוח, חלש (מלשון "אֶזְל־יֵד"):

"... להגן קודם־כּוֹל על החלש ועל אֶזְל־הֵיד" (עמ' 149).

הַשְּׂרִיר — הקשיח (מלשון "שרירות").

"והשריר אותו כך אדם, שקצת מלומדים צמאי חופש,

וכמוהם קצת קירות, קוראים לו: הסתלק!" (עמ' 193).

תְּרִי־דֶסְתֵּרִיּוֹת — הפכיות (בנושא אחד) (מלשון "תְּרִי־דֶסְתֵּרִי"):

"... לא ננסה להפריך זאת ולהוכיח תרתי-ידס תריות
 זאת... " (עמ' 196).
 להיות — אפסות, שממה(מלשון "בהו"):
 "... הדבר המבוקש בין השאר מנשיא-ישראל הוא ביות
 רוחנית" (עמ' 221).
 נִדְבֵּ-לֵב — נדיבות-לב (כמו: גודל-לב, אומץ-לב):
 "... קליפה של שיראין המכסה על גרעין של נודב-לב
 וגודל-רוח אצילי" (עמ' 231).
 הַתְּגַרְדִּים — עלה לגרדום:
 "... ימתין נא ויקרא בעוד יומים את טורו השבועי. משם קל
 יותר להתגרד" (עמ' 240).
 שְׁחוּף הַשְּׁחָפִים — משק הכנפיים של השחף:
 "... הוא הושמע בטורים אלה ובטוריהם של רבים אחרים
 הרבה לפני שְׁחוּף הַשְּׁחָפִים" (עמ' 254).
 מְנוּעַ — מניעה:
 "... שהדבר הראשון הוא בגדר מְנוּעַ (הדגשת המחבר),
 והשני בגדר מְנוּעַ (פנ"ל)... " (עמ' 262).
 תִּכְךְ — מזימה, סכסוך; מ"י של תִּכְכִּים (לבד מ"תך"):
 "... שיותר משהם בתחום האמונה הם בתחום התכך
 המפלגתי" (עמ' 301).
 מְפַכָּחוֹת — היות מפופח:
 "... מלחמת הקוממיות, ככל מלחמה, ערטלה מושגים והביאה
 מְפַכָּחוֹת... " (עמ' 342).
 זְבִיבָה — שריצה, רחיש (כמו זבובים):
 "הבעיה היא הזביבה הרוחנית פולה" (עמ' 347).

יְסִיפָה — מִן הַפּוֹעֵל "יִסְף" (=הוֹסִיף):

"לֹא יִסֵּף הַלֵּל גְּרִיעָה" (עמ' 379).

סֵלֶן — פּוֹעֵל מִן הַמֶּלֶךְ "סִילֹן" ("מִטּוֹסֵי-סִילֹן"):

"... מִטּוֹסִים לֹא חָדְלוּ לְזִמְזֹם וּסִילֹנִים לֹא חָדְלוּ

לְסִילֹן..." (עמ' 381).

אֲדָב פָּנִים — מֵרָאה פָּנִים אֲדִיבוֹת:

"... הַמַּחֲיִיכִים וְהַמְּאֲדִיבִים פָּנֵיהֶם..." (עמ' 398).